

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 48, 2008, pp. 17--36

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Sine Nørholm Just & Jonas Gabrielsen, CBS,
Copenhagen Business School.

Title "The real estate market between numbers and speech
– The stases as means of rhetorical criticism" [Bolig-
markedet mellem tal og tale].

Abstract By means of the theory of the stases it is possible to perform a rhetorical critique of argumentation, which analyses, interprets, and evaluates the import of the arguments on processes of opinion formation. However, this use of the stases demands a reinterpretation of the classical theory in order to show clearly that the answer to the question of which stases to use how lies with the rhetor as part of his or her arsenal of arguments rather than being a situational necessity. In this article we will discuss the theoretical foundations of the stases, and we will illustrate the critical potential through a sketch of a rhetorical critique of the public opinion formation about the Danish real estate market.

Keywords stases, rhetorical criticism, public opinion formation, the Danish real estate market.

Sine Nørholm Just og Jonas Gabrielsen er begge adjunkter ved Institut for Internationale Kultur- og Kommunikationsstudier, CBS. Sine arbejder med offentlig meningsdannelse og interkulturel kommunikation i et retorisk perspektiv. Hun har blandt andet skrevet om den offentlige debat om og i EU. Jonas' interessefelt er retorikkens skabende dimension, herunder topikken. Han har først og fremmest publiceret om topik, retorisk argumentationsteori og eksemplet som retorisk virkemiddel.

Epost: snj.ikk@cbs.dk & jga.ikk@cbs.dk

Sine Nørholm Just & Jonas Gabrielsen¹:

Boligmarkedet mellem tal og tale

Stasislæren som redskab for retorisk kritik

Med stasislæren er det muligt at foretage en retorisk kritik af argumentation, der både analyserer, fortolker og vurderer argumenternes betydning for meningsdannelsesprocesser. Denne anvendelse af stasislæren kræver dog en genfortolkning af den klassiske teori, så det bliver tydeligt, at svaret på spørgsmålet om, hvilke staser der skal bruges hvordan, ligger hos retor som en del af hans eller hendes arsenal af argumentative muligheder snarere end at være en situationsbetinget nødvendighed. I denne artikel vil vi diskutere stasislærens teoretiske grundlag, og vi vil vise det kritiske potentiale via en skitse til en retorisk kritik af den offentlige meningsdannelse om det danske boligmarked.

Stasislæren er en etableret del af den klassiske tradition. De fleste retorikere vil ikke genkende til den grundlæggende inddeling af sagens stridsspørgsmål, og man finder stasislæren integreret i retorikundervisningen – ikke bare som et historisk fænomen, men også som et redskab til praktisk argumentation og tekstproduktion.² Imidlertid er teoretiske diskussioner af stasislæren ofte begrænset til spørgsmålet om den rette udlægning af de overleverede tekster, og man ser ikke så hyppigt teorien om staserne anvendt som redskab til retorisk kritik.³ Vi vil i den-

- 1 Forfatterne ønsker at takke Lisbeth Verstraete Hansen for hendes engagement i denne artikels inventiofase.
- 2 Se eksempelvis Charlotte Jørgensen og Merete Onsberg, *Praktisk argumentation* (Teknisk Forlag, København, 1987) og Richard Fulkerson, *Teaching the Argument in Writing* (National Council of Teachers of English, Urbana, 1996).
- 3 For to markante undtagelser, der etablerer et analytisk begrebsapparat på grundlag af teo-

ne artikel argumentere for stasislærens kritiske potentiale, idet vi går ud fra at dette potentiale kun kan frigøres gennem en diskussion af stasislærens teoretiske fundament. Hvad er tankegangen bag stasislæren? Er der én eller flere udlægninger af stasislæren? Og hvordan overfører man ideer, der i udgangspunktet er tænkt produktivt, til den kritiske arena?

For at komme disse spørgsmål nærmere stiller vi i artiklen skarpt på tre teoretiske forhold: For det første antallet af staser og deres præcise bestemmelse. Er der tre eller fire? Og kan de klassiske definitioner af de enkelte staser direkte overføres til nutidig brug? Vi vil her argumentere for en opfattelse af stasislæren, der opererer med fire niveauer, hvor det fjerde niveau, status translatio, vel at mærke genfortolkes. Frem for at omhandle fysisk ændring af lokalitet betragter vi status translatio som sceneskift i bred metaforisk forstand. Status translatio bliver således et spørgsmål om at iscenesætte eller 'frame' sagen på ny.

For det andet er det nødvendigt at diskutere anvendelsen af staserne. For hvad er deres præcise funktion? Er det at identificere stridsspørgsmålet i en disput? Eller er det at udpege mulige retoriske responser givet det vedtagne stridsspørgsmål? Vi vil i præsentationen af stasislæren argumentere for en forståelse, der favner begge disse niveauer: I det kritiske arbejde er det afgørende at kunne fastslå på hvilket niveau en given ytring befinder sig, men det er også hensigtsmæssigt at udpege forskellige responser inden for de enkelte niveauer. For at fastholde denne dobbelthed knytter vi begrebsparret strategi og taktik til stasislæren.

For det tredje diskuterer vi forholdet mellem de fire staser. Er det statisk, altså et spørgsmål om at finde den stase, der passer til en given situation? Er det en evolutionær bevægelse fra stase til stase? Eller er det måske snarere kombinatorisk forstået på den måde, at staserne frit kombineres og samtænkes – også i de enkelte ytringer? Vi vil argumentere for det sidste synspunkt: Meningsdannelseprocesser udvikler sig ikke kun som situationsbetingede bevægelser fra en stase videre til den næste, eller som en proces frem og tilbage mellem staserne; tværtimod har retorik mulighed for at kombinere og aktivere staserne på mange forskellige måder.

Vi mener, at disse transformationer og tilpasninger gør den klassiske lære om staserne til et nyttigt redskab for retorisk kritik af offentlig meningsdannelse som den udfolder sig i en moderne kontekst. Vi vil illustrere vores påstand ved hjælp af eksempler fra den offentlige meningsdannelse om boligmarkedet i Danmark. Boligmarkedet er et felt, der tiltrækker sig stor offentlig opmærksomhed, og købet af fast ejendom er for mange mennesker en af de vigtigste investeringer i deres liv. Der er af samme grund bred offentlig interesse i at følge med i meningsdannelsen om markedet – ligesom der fra de professionelle aktører på boligmarkedet (banker, real-kreditinstitutioner, mæglere etc.) synes at være bred interesse i at etablere en *bestemt* form for meningsdannelse.

retiske overvejelser vedrørende stasislæren, se Jeanne Fahnestock og Marie Secor, "The Stases in Scientific and Literary Argument", i: *Written Communication*, vol. 5, nr. 4 (1988) og Alan G. Gross, "Why Hermagoras Still Matters: The Fourth Stasis and Interdisciplinarity". i: *Rhetoric Review*, vol. 23 (2004). I en nordisk sammenhæng har først og fremmest Janne Lindqvist påvist stasislærens kritiske potentiale, se Lindqvist, "Vad gäller saken? Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys", i: *Rhetorica Scandinavica*, 33 (2005).

Boligmarkedet er imidlertid også interessant eksempelmateriale af en anden grund. Meningsdannelsen om boligmarkedet er en uafsluttet proces, der hænger tæt sammen med den økonomiske markedsudvikling (flere boliger til salg, priser der stiger/falder, svingende omsætning etc.), hvorfor den kontekst hvori meningsdannelsesprocessen finder sted, stadig forandrer sig. De strategier der benyttes i meningsdannelsesprocessen er med andre ord afhængige af den faktuelle udvikling – og det er netop sådanne dynamiske meningsdannelsesprocesser, vi mener, at stasislæren har et særligt potentiale for at afdække og forklare. Det er når meningsdannelsen om boligmarkedet tænkes som respons på et dynamisk og foranderligt fænomen (markedsudviklingen på boligmarkedet), at stasislæren viser sit potentiale som kritisk instrument.

Vi baserer analyseeksemplerne på *Børsens*, *Berlingske Tidendes* og *Jyllands-Postens* omtale af boligmarkedet, og vi har indsamlet tekster fra fire forskellige perioder: oktober 2005, april 2006, oktober 2006 og april 2007.⁴ Disse måneder er valgt, fordi de falder sammen med Realkreditrådets kvartalsvise offentliggørelse af tal for, hvordan boligpriserne udvikler sig, hvorfor de udgør særligt relevante tidspunkter at undersøge sammenhængen mellem tal og tale: Det tallene siger, og det der siges om tallene. Vi har valgt fire nedslag, der fordeler sig over en periode på halvandet år, for dermed at muliggøre et studie af udviklingen i meningsdannelsen. I denne omgang er vores primære formål med analysen dog ikke forklaringen af meningsdannelsen om boligmarkedsretorikken som sådan, men derimod etableringen af stasislæren som kritisk redskab. De analytiske nedslag tjener altså som illustration af vores teoretiske pointer, men vi håber, at analysen også vil være interessant i sig selv.

Stasislærens klassiske rødder

I lighed med andre klassiske retoriske begreber og systemer fortøner stasislærens oprindelse sig i det uvisse, ligesom lærens indhold er omdiskuteret. I et nu tabt værk skulle Hermagoras have været den første til at formulere stasislæren, som vi i dag typisk møder den, nemlig som en lære der har til formål at fastslå det centrale stridsspørgsmål i en given sag.⁵ Og videre som en lære der gør dette ved at systematisere de forskellige måder en sag grundlæggende kan diskuteres på i fire distinkte niveauer, svarende til fire staser. Det betyder dog ikke, at Hermagoras er stasislærens egentlige opfinder, da der er adskillige kim til og spor efter staserne i værker, som er endnu ældre end hans tabte gennemgang. ”It can [...] be surmised,” konkluderer

- 4 I den følgende analyse benyttes forkortelser: BT, JP og Bør. Der henvises til de enkelte artikler med en parentetisk angivelse af kilde og dato i selve teksten; den præcise reference kan derefter findes i appendiks 1. Vi har undersøgt et langt større antal tekster end de citerede, men på grund af analysens illustrerende karakter har vi valgt ikke at bringe kvantitative belæg for vores betragtninger.
- 5 Se eksempelvis Øivind Andersen, *I retorikkens hage* (Universitetsforlaget, Oslo, 1995), side 161, Hanns Hohmann, ”Stasis” i: Sloane, Thomas O. (red.) *Encyclopedia of Rhetoric* (Oxford University Press, New York, 2001), side 741, og Antoine Braet, ”The Classical Doctrine of status and the Rhetorical Theory of Argumentation”, i: *Philosophy and Rhetoric*, vol. 20, nr. 2 (1987), side 79.

Hanns Hohmann, ”that Hermagoras systematized and elaborated a fairly rich vein of traditional rhetorical materials.”⁶ Stasislæren skylder utvivlsomt Hermagoras meget, men selve grundtanken – at enhver sag kan diskuteres på forskellige niveauer, som kan beskrives systematisk – synes at gennemsyre den retoriske tænkning fra dens begyndelse.

Etymologien udgør et godt afsæt for den videre diskussion af, hvad det præcist er, man i stasislæren systematiserer: det græske ’stasis’ betyder direkte oversat ’stilling’ eller ’strid,’ men kan for forståelsens skyld også oversættes med ’sagens stilling.’⁷ Vi ser her et centralt træk ved stasislæren, nemlig det forhold at dens kategorier af retoriske problemstillinger ikke er baseret på en tematisk optik, men på en *niveaumæssig* optik. Stasislæren systematiserer med andre ord ikke forskellige typer af problemstillinger fordelt på emner, såsom problemstillinger omhandlende krig, politiske problemstillinger eller spørgsmål om kærlighed. Udgangspunktet i stasislæren er ikke den banale observation, at der gives forskellige typer af problemstillinger, men den noget mere avancerede indsigt, at enhver sag faktisk lader sig diskutere på forskellige niveauer – svarende til de forskellige staser.

Stasislærens typologi er altså i princippet anvendelig på alle sager, men den er *sagsintern* i den forstand, at det handler om at kortlægge de forskellige niveauer af tvivlsspørgsmål, som man i en og samme sag kan strides om. Det handler om at fastslå tvistens karakter, da det åbenlyst ikke er det samme man diskuterer – selvom emne og sag er det samme – alt efter om striden handler om, hvem der gjorde det, hvad der er blevet gjort, hvad værdien af det gjorte er, eller hvem der skal afgøre striden. Det er disse forskellige stridsniveauer, der defineres og systematiseres i stasislæren.

Der er ikke fuldstændig enighed om, hvor mange niveauer man bør operere med og hvordan disse skal defineres, og vi skal straks tage denne diskussion op. Først vil vi dog præsentere alle de fire mulige staser skematisk. Vi følger Jørgen Fafner i angivelsen af de latinske betegnelser,⁸ og skemaet rummer en beskrivelse af de forskellige niveauer, et klassisk eksempel på hver stase samt eksempler hentet fra den nutidige offentlige meningsdannelse om boligmarkedet.

6 Hohmann, ”Stasis”, side 742.

7 Andersen, *I retorikkens hage*, side 161.

8 Jævnfør Jørgen Fafner, *Tanke og tale. Den retoriske tradition i Vesteuropa* (C.A. Reitzels Forlag, København, 1982), side 70. Som det allerede er fremgået anvender vi dog kun de latinske betegnelser, når vi benævner en specifik stase eller selve stasislæren (hvor det i øvrigt er den græske form, der er i brug); ellers bruger vi, som foreslået af en anonym fagreferent, de danske betegnelser: en stase, flere staser.

Figur 1: De fire staser

Latinsk betegnelse	Status conjectura	Status definitiva	Status qualitas	Status translatio
Niveau	Det faktuelle niveau På dette niveau vedrører striden selve kendsgerningerne; hvad er tilfældet og hvad er ikke tilfældet?	Det definerende niveau På dette niveau vedrører striden kendsgerningerne type; hvordan skal de retmæssigt defineres?	Det vurderende niveau På dette niveau vedrører striden kendsgerningerne kvalitet; hvordan skal de vurderes?	Det transcenderende niveau På dette niveau vedrører striden selve processen; er den pågående proces overhovedet den rette?
Klassisk eksempel ⁹ (en mand bliver grebet i at begrave et lig et øde sted og anklages for mord)	Har han slået personen ihjel?	Var handlingen udtryk for mord?	Var handlingen retfærdig, passende, ærefuld etc.?	Er den aktuelle retsinstans den rette til at dømme i sagen?
Eksempler fra boligmarkedet	Boligpriserne falder/falder ikke	Bevægelserne på boligmarkedet er udtryk for: - en blød landing - sæsonudsving - tilpasning	Det er positivt at priserne justeres, fordi ¹⁰ : - vi hermed undgår et kollaps på markedet - førstegangs-køberne igen kan være med	Det centrale er ikke prisen, men: - psykologiske faktorer - den samlede danske økonomi - udviklingen i et længere perspektiv

Tre eller fire staser?

Som flere kommentatorer har bemærket, samler den retoriske kanon sig omkring to parallelle spor, når det gælder diskussionen om antallet af staser og deres indhold.¹¹ Vi har på den ene side den græske tradition, der tager sit afsæt i Hermagoras' værk og videreføres hos Hermogenes. Her mener man, at en sag kan diskuteres på fire forskellige måder, svarende til *fire distinkte staser*: man kan diskutere sagen *faktuelt*, man kan diskutere hvordan sagen bør *defineres*, man kan gå ind i en *vurdering* af sagen, eller man kan se på selve *processen*.¹² Mod denne firdelte tilgang finder man på den anden side den latinske tilgang, primært forankret i Ciceros og Quintilians

9 Vi trækker her på Thomas Conley, *Rhetoric in the European Tradition* (The University of Chicago Press, Chicago, 1990), side 32. Conley refererer til Ciceros *De Inventione* og til *Retorik til Herennius*.

10 Der findes ikke i vores analysemateriale eksempler på, at prisjusteringen vurderes negativt; et forhold vi vender tilbage til.

11 Ray Nadeau, "Hermogenes' On Stases: A Translation with an Introduction and Notes", i: *Speech Monographs*, vol. 31, nr. 4 (1964), side 374, Hanns Hohmann, "The Dynamics of Stasis: Classical Rhetorical Theory and Modern Legal Argumentation", i: *The American Journal of Jurisprudence*, vol. 34 (1989), side 176 og Hohmann, "Stasis", side 742.

12 Hohmann, "Stasis", side 741.

værker, hvor antallet af niveauer reduceres til *tre distinkte staser*.¹³ Uenigheden drejer sig om den fjerde og sidste stase, der som sagt vedrører processen, og argumentet for at ekskludere denne stase synes primært at være et hensyn til stasislærens universelle anvendelse. Det processuelle niveau var oprindeligt snævert knyttet til den juridiske genre og spørgsmålet om, hvilken domstol der havde myndighed i en given sag, og dette spørgsmål virkede ikke umiddelbart lige så relevant i forhold til andre gener. Ekskluderingen af den fjerde stase var derfor beregnet på at gøre stasislæren bredere, mere universel, i sin anvendelse.¹⁴

Allerede de klassiske retorikere knyttede altså antallet af staser sammen med spørgsmålet om stasislærens rækkevidde; holdningen var, at hvis læren skulle række ud over den juridiske genre, måtte den fjerde stase udelades. Denne holdning er blevet delvist videreført i den nutidige forskning, som netop fokuserer på stasislærens anvendelsesmuligheder i forhold til forskellige emnefelt og sagstyper. Dog synes den moderne forskning typisk at diskutere og eventuelt omdefinere den fjerde stase i stedet for blot at afskrive den, og der er også eksempler på, at alle staserne revideres i forsøget på at gøre grundtanken om sagens stridsspørgsmål anvendelig på nutidige tvister.¹⁵

Der gives mange forskellige bud på, hvordan stasislæren skal revideres for at blive brugbar i dag, men selve ideen om, at en genfortolkning er nødvendig, er ganske ukontroversiel. I forhold til studiet af offentlig meningsdannelse mener vi, at det er hensigtsmæssigt at bevare stasislæren i en form, der ligger tæt op ad den klassiske. Således kan de tre første staser uden videre anvendes, mens status translatio bliver anvendelig, når man udvider spørgsmålet om den fysiske lokalitet, hvor sagen skal prøves, til at dreje sig om sceneskift i bred metaforisk forstand. Status translatio bliver med andre ord anvendelig, så snart man opgiver at se den som et spørgsmål om at ændre den dømmende instans (retten), og i stedet ser den som et spørgsmål om at ændre de kriterier der benyttes til at vurdere sagen: 'Lang tidshorison' frem for 'kort tidshorison', eller 'behov' frem for 'økonomi.'

Givet denne forståelse kommer status translatio til at dække over nogenlunde den samme retoriske aktivitet, som beskrives med det noget mere moderne begreb framing. I deres studie af nyhedsmedierne forklarer Cappella og Jamieson, at "news

13 Cicero *De Oratore II*, side 113, Cicero *Orator*, side 45 og Quintilian *Institutio Oratoria*, bog VII. En undtagelse er dog Ciceros ungdomsværk *De Inventione*, hvor der opereres med alle Hermagoras' og Hermogenes' fire staser (Cicero *De Inventione I*, side 10). Cicero nævner ligefrem i dette værk, at den fjerde stase efter sigende er opfundet af Hermagoras (*De Inventione I*, side 16).

14 Hohmann, "Stasis", side 742-743. Hermagoras opererede dog angiveligt med både en deliberativ og en forensisk version af sine fire staser (Gross, "Why Hermagoras Still Matters", side 141), og Cicero nævner i *Topica* (xxiv.93), at staserne kan anvendes i både juridisk, deliberativ og epideiktisk argumentation, men senere diskussioner har typisk begrænset relevansen af den fjerde stase til det juridiske felt.

15 Den praktiske argumentation, hvor status translatio erstattes af spørgsmålet om, hvad man bør gøre ved sagen, mens de tre første staser bevares i deres klassiske form (Jørgensen og Onsberg, *Praktisk argumentation*, side 36), er et eksempel på det første, mens Ware og Linkugels omskrivning af stasislæren til en forklaring af de argumenter, der anvendes i apologier, illustrerer det andet, se Ware og Linkugel "They Spoke in Defence of Themselves", i: *The Quarterly Journal of Speech*, vol. 59 (1973).

frames are those rhetorical and stylistic choices, reliably identified in news, that alter the interpretations of the topics treated and are a consistent part of the news environment.”¹⁶ Det er den benyttede frame, og ikke sagen selv, der styrer fortolkningen af en sag, og det er præcist på dette punkt paralleliteten mellem framing og vores redefinerede status translatio kan findes: I vores optik udgør status translatio et forsøg på at ændre forståelsen af sagen ved at indramme den på ny.

Med udgangspunkt i de tre første staser, som de oprindeligt blev opstillet, og den udvidede fjerde stase kan den kritiske anvendelse af stasislæren begynde. Første skridt er at identificere de staser, der benyttes i den ytring eller meningsdannelsesproces, som er genstand for kritikken. I det følgende viser vi, hvordan dette første skridt tager sig ud i praksis ved at identificere de fire staser i vores materiale om boligmarkedet. Herefter vægter vi ytringer, der hører til den redefinerede status translatio, for at vise denne stases anvendelighed.

Man anvender som nævnt status conjectura, når der er tvivl om, hvorvidt noget er tilfældet. Det klassiske eksempel – har han gjort det? – bliver for boligmarkedets vedkommende til spørgsmålet om, hvilken vej udviklingen i boligpriserne går: Stigning, stilstand eller fald? Alle tre positioner kan udtrykkes som rene påstande uden yderligere begrundelser. Fortsat stigning: ”Det går stadig rigtig stærkt. Det er en meget kraftig prisvækst, der er tale om, uanset hvordan man vender og drejer tallene,” siger afdelingsdirektør i Danske Bank Steen Bocian” (BT, 181006). Stilstand: ”I Realkreditrådet [...] siger afdelingschef Lars Blume-Jensen: ”Vi tror, at den udfladning på priskurven, som vi har set hen over sidste halvdel af 2006, vil fortsætte, så priserne vil holde sig i ro, og vi vil se en nulvækst” (JP, 080407). Og fald:

Chefanalytiker Johnny Bo Jakobsen i [...] Nordea, forudser endda et egentligt prisfald. ”Vi anser et generelt prisfald på mellem 5 og 10 pct. for meget realistisk, særligt i de store byer og specielt i hovedstadsområdet, hvor vi ikke kan udelukke prisfald, der ligger ud over 10 pct.” (JP, 080407).¹⁷

Det er således muligt at genfinde det faktuelle niveau i dets klassiske form i nutidige tekster og at forklare en del af udtalelserne vedrørende boligmarkedet ud fra spørgsmålet om, hvorvidt noget – in casu prisstigninger, stilstand eller fald – er tilfældet.

Status definitiva benyttes til at afklare, hvad det er for forhold, vi har med at gøre. Det klassiske eksempel på status definitiva – var det mord? – bliver i meningsdannelsen om boligmarkedet til spørgsmålet om, hvordan de foreliggende tal og tendenser – for eksempel antallet af boliger til salg, den gennemsnitlige salgstid og udbudspriser kontra salgspriser – skal fortolkes. Hvilke faktuelle forhold – prisstigninger, stilstand eller fald – er tallene udtryk for, og hvad betyder hver af de mulige fortolkninger for den samlede vurdering af markedet? Definitionen af sagens forhold gives ofte i form af konkrete, billedskabende udtryk, hvor der for eksempel tales om prisudviklingen som ”en boble, der [ikke] står foran at briste” (BT, 251005),

16 Joseph N. Cappella og Kathleen Hall Jamieson, *Spiral of Cynicism. The Press and the Public Good* (Oxford University Press, New York, 1997) side 39-40.

17 Bemærk at eksemplerne på den anvendelse af status conjectura, der forfægtet stilstand, og den brug, som hævder et prisfald, er hentet fra samme artikel, hvilket med al ønskelig tydelighed viser, at der faktisk er strid om forholdet.

om en ”opblødning af prisen” (JP, 220406), om ”en naturlig korrektion” (BT, 210407) og om en ”blød landing” (BT, 250407). Spørgsmålet om, hvordan vi skal definere sagen, kan altså også overføres direkte til meningsdannelsen om boligmarkedet, og status definitiva er i denne sammenhæng særlig velegnet til at forklare, hvordan faktiske forhold fortolkes, hvilket vi vil se nærmere på i næste analyserunde.

Status *qualitas* benyttes til at vurdere de foreliggende forhold. Ligesom man i det klassiske eksempel tager udgangspunkt i spørgsmålet om et veldefineret og anerkendt forholds værdi, går ytringer om boligmarkedet, der benytter status *qualitas*, som oftest ud fra, at der er enighed om, at der er et prisfald, og hvad det vil sige. På den baggrund argumenteres der så for, at prisfaldet er ønskværdigt:

”Grundlæggende ønsker vi, at førstegangskøberne kommer tilbage på ejerlejlighedsmarkedet, for det kan give en sneboldeffekt i positiv forstand over på markedet for enfamiliehuse, da sælgerne af ejerlejlighederne så køber et hus [...]” [siger] Niels H. Carstensen [kommunikationschef i Home] (Bør, 040407).¹⁸

Ligesom status *conjectura* og status *definitiva* kan status *qualitas* genfindes i sin klassiske form i meningsdannelsen om boligmarkedet, og spørgsmålet om sagens værdi kan dermed også anvendes uændret i analysen.

I klassisk forstand handler status *translatio* om, hvorvidt sagen prøves ved den rette domstol; i forhold til studiet af meningsdannelsesprocesser har vi argumenteret for, at denne stase må omformuleres til spørgsmålet om fremstillingens interne scene: Bliver sagen sat ind i den rette sammenhæng? Bliver der argumenteret ud fra de rigtige præmisser? Hvor den klassiske strategi gik ud på at flytte sagen rent fysisk, handler det i udtalelserne om boligmarkedet om at flytte sagen over i nye retoriske rammer. Når status *translatio* anvendes i meningsdannelsen om boligmarkedet, brydes der med den økonomiske forståelse, som er grundlaget for argumentationen i de tre øvrige staser. I stedet bliver argumentet, at sagen faktisk slet ikke handler om boligpriser, men om en række andre forhold.

En anvendelse af status *translatio* går ud på at anfægte sælgerens dømmekraft:

”Der er nogle boligsælgere, der lever i håbet om at få den høje pris, selv om alle indikatorer peger på, at prisen er for høj. Det drejer sig om de sager, hvor boligsælgerens pris afviger fra den pris, som mægleren rådgiver sælgeren til,” siger Christian Brydenscholt, direktør for Kim Rose A/S [...] (Bør, 040407).¹⁹

Her flyttes evnen til at dømme i nærmest klassisk forstand fra en gruppe til en anden, idet mæglerne gøres til sagens rette dommere. Det er ikke priserne, der er

18 Der er enkelte tilfælde, hvor status *qualitas* benyttes på baggrund af en antagelse om en anerkendt og veldefineret prisstigning. I disse tilfælde vurderes prisstigningen negativt: ”Han [chefanalytiker Thomas Kyhl, Nykredit] tilslutter sig koret af overraskede eksperter. Den nuværende udvikling i huspriser er ikke sund for boligmarkedet. De kraftige stigninger øger risikoen for prisfald på et senere tidspunkt” (BT, 220406).

19 Bemærk at dette eksempel på status *translatio* er hentet fra samme artikel som eksemplet på status *qualitas*. Det lader altså til at flere forskellige staser kan anvendes samtidig, hvilket vi vil diskutere senere.

noget i vejen med, men sælgernes evne til at fastsætte dem. Hermed indrammes boligmarkedet, og den vigende omsætning, på ny: Fra at handle om realøkonomi, kommer det til at handle om mangel på dømmekraft og urealistiske håb.

Fokus kan også flyttes fra prisudviklingen til købernes psykologi:

”Der er opstået en helt enorm eksponering af det her marked. Det er noget, som folk taler om over hækken og til familiefester, og derfor slår den psykologiske faktor mere igennem end tidligere. De meget forskellige udmeldinger om markedets udvikling, som vi har set i løbet af sommeren, gør køberne og især førstegangskøberne forvirrede og får dem til at slå bremsen i. Men køberne står klar i kulissen, og de skal nok komme ud på markedet igen,” siger Torben Jastram [konstitueret kommunikationschef i Home] (JP, 191006).

I dette eksempel erstatter en kombination af psykologiske faktorer og offentlig bevågenhed de økonomiske forhold, der ellers typisk anvendes til at forklare markedsudviklingen. Her er det således psykologiske kriterier, der erstatter den realøkonomiske indramning af sagen.

Endelig kan status translatio benyttes til at ændre de tidslige og rumlige rammer for meningsdannelsen om boligmarkedet. I forhold til tidsfaktoren handler det om, at man ikke skal betragte markedet ud fra et øjebliksbillede, men derimod se det i et længere perspektiv:

”Med et sådant fald havner vi blot tilbage ved husprinsniveauet fra første halvår af 2006 i Storkøbenhavn,” siger Christian Heinig [analytiker i Danske Bank], som også siger, at boligejerne traditionelt har tjent penge på at eje hus set over en længere årrække, uanset om de har købt dyrt eller billigt (Bør, 130407).

Argumentet lyder, at den tidshorizont, der ofte anvendes, er for kortsigtet, og at sagen stiller sig helt anderledes i det lange – og korrekte – perspektiv.

Det rumlige argument flytter fokus fra boligmarkedet som en isoleret størrelse til den danske økonomi som helhed:

Seniorøkonom i Jyske Bank Peter Skøttegaard Øemig mener også, der er udsigt til en mere moderat prisfest fremover. ”Renten er også steget. Men vi venter ikke prisfald. Så længe beskæftigelsen er høj, og dansk økonomi holder sig på sporet, er et solidt sikkerhedsnet spændt ud under boligmarkedet” (BT, 181006A).

Her er præmissen, at det er nationaløkonomien og dermed beslægtede faktorer som beskæftigelsesfrekvensen, der styrer udviklingen på boligmarkedet, hvorfor der ikke er grund til den bekymring, som de isolerede markedstal kunne give anledning til. Når status translatio anvendes som spørgsmål om tid og rum, erstattes et snævert fokus på situationen her og nu med et bredere perspektiv, der gør det muligt at drage andre konklusioner, end dem de øjeblikkelige forhold lægger op til.

I meningsdannelsen om boligmarkedet findes en række forskellige ytringer, der

ikke kan forklares som status conjectura, definitiva eller qualitas, men ikke desto mindre er afgørende for meningsdannelsesprocessen. Disse ytringer kan forklares ud fra den udvidede definition af status translatio, hvor denne stase ikke kun dækker sagens ydre rammer, men også de indre linjer, altså argumentationens form og indhold. Hvad er argumentationens grundlag, hvilke præmisser tages for givet, og hvordan indrammes sagen? Det er disse spørgsmål, den omdefinerede status translatio kan hjælpe os med at besvare, og en sådan indsigt er afgørende for forståelsen af meningsdannelsesprocesser som den, der finder sted i avisernes dækning af boligmarkedet.

Stasislærens to niveauer: Strategi og taktik

På trods af stridighederne om antallet af staser er stasislærens grundindsigt – at enhver sag kan debatteres på forskellige niveauer – relativt entydig. Derimod synes det mere tvetydigt, hvordan stasislæren kan anvendes. Det skyldes, at stasislærens funktion netop er dobbeltsidet, hvilket fremgår af Hohmanns præsentation: ”the theory of stasis develops a system designed to assist rhetors in *identifying the central issues in given controversies*, and in *finding the appropriate argumentative topics* useful in addressing these issues.”²⁰ Hvis man lægger vægt på citatets første del, fremstår stasislæren primært som et *analyserende, afklarende* redskab, forstået på den måde, at de forskellige staser hjælper retoren med at fastslå en given problemstillings centrale stridspunkt: Det kan for eksempel være en erkendelse af, at tvisten, når alt kommer til alt, ikke vedrører, om en handling er udført eller ej (status conjectura), men om hvordan den udførte handling mere præcist bør bestemmes (status definitiva). Stasislæren er i denne forstand et katalog over *strategier*, der kan konsulteres i den indledende proces, hvor en problemstilling analyseres og overvejes: Det handler om at *forstå og kategorisere* en disput – og ikke om at udfinde konkrete argumenter.²¹

Lægger man i stedet vægt på citatets anden del, trækkes stasislæren snarere mod at være et *heuristisk, produktivt* redskab. På baggrund af stasislærens niveautænkning kan arbejdet med at finde og udvælge konkrete retoriske *taktikker* systematiseres. Et illustrativt eksempel på denne anvendelse af staserne er det pseudo-ciceronianske værk *Retorik til Herennius*, hvor anvendelsen af de forskellige staser udgør en del af det inventive arbejde. Her lærer vi eksempelvis, at der grundlæggende er seks midler til rådighed, når det handler om at fastslå/afvise et givent faktum (status conjectura).²² I denne optik er stasislæren ikke længere begrænset til den indledende

20 Hohmann (2001), side 741, vores kursiv. Denne dobbelte funktion ved stasislæren, betones desuden hos Conley, *Rhetoric in the European Tradition*, side 32, og hos Carter, “Stasis and Kairos: Principles of Social Construction in Classical Rhetoric”, i *Rhetoric Review*, vol. 7, nr. 1 (1988), side 99.

21 Eksempler på denne betoning finder vi i Ciceros *De Oratore*, II, side 104 og hos Hermogenes *On Stases*, jf. Nadeaus oversættelse “Hermogenes’ On Stases”. Hos Hermogenes er det ligefrem en pointe, der udtrykkes eksplicit, og det er grunden til, at han både skriver et værk om stasislæren og et om inventio. Det er også denne betoning, man finder hos en nutidig klassicist som Malcolm Heath, ”The Substructure of Stasis-theory from Hermagoras to Hermogenes”, i: *Classical Quarterly*, vol. 44 (1994), side 116.

22 [Cicero] *Retorik til Herennius*, side 56.

analyse af problemstillingen, der angiver en overordnet retorisk strategi. Stasislæren er nu også et redskab, retoren kan benytte til at *påstå og respondere*, dvs. i genereringen af selve det retoriske udtryk ud fra de konkrete taktikker, der er til rådighed.

Når vi fremhæver denne dobbelthed ved stasislæren, skyldes det ikke et ønske om at agitere for den ene forståelse og ignorere den anden, men tværtimod at vi mener stasislæren i sig selv kan inddeles i to niveauer – det strategiske og det taktiske²³ – som bør supplere hinanden i produktionen af retoriske ytringer såvel som i kritikken af disse. Det er et centralt træk ved stasislæren, at den rummer både et analytisk niveau, der muliggør fastlæggelsen af en overordnet persuasiv strategi, og et produktivt niveau, der trækker på en række forskellige argumentative og stilistiske taktikker. Begge disse niveauer kan overføres fra det praktiske til det kritiske arbejde, således at kritikeren ikke bare bliver i stand til at identificere retorens strategi, men også til at forklare, hvordan strategien kommer til udtryk som konkrete taktikker.

Ud fra denne inddeling bliver det andet skridt i den retoriske kritik, der tager udgangspunkt i stasislæren, en analyse af stasernes konkrete udmøntning. Hvilke taktikker benyttes inden for hver af de overordnede strategier, som blev identificeret i den første analyserunde? Vi vil i det følgende illustrere stasislærens strategiske og taktiske niveau via en analyse af anvendelsen af status definitiva i meningsdannelsen om boligmarkedet. Vi fokuserer på denne stase, fordi meningsdannelsen om boligmarkedet i høj grad handler om at forklare og fortolke diverse forhold og tendenser. Dermed synes status definitiva at være særligt afgørende for processen, og denne strategi giver sig udslag i et rigt og varieret udvalg af taktikker.²⁴

Status definitiva's generelle strategi kan indfanges i formlen A er B, hvilket er den form, der benyttes når den økonomiske udvikling præsenteres som eksempelvis 'et prisfald,' 'en boble' eller 'en naturlig korrektion.' Strategien kommer desuden til udtryk gennem en række forskellige og dog distinkte taktikker. Vi skal i det følgende se på tre af disse, der tjener til at fortolke de omstridte forhold ved at definere deres betydning, deres rækkevidde eller deres værdi.

Den første taktik er den dissociative definition, der udmærker sig ved at være en reaktion på eksisterende fortolkninger, altså en omdefinition snarere end en nydefinition. Man præsenterer den rigtige betydning af et begreb eller fænomen i

23 I modsætning til moderne sprogbrug, hvor begreberne 'strategi' og 'taktik' kan benyttes synonymt, denoterede disse to begreber kvalitativt forskellige typer af overvejelser i klassisk militærteori. Hvor strategens rolle var at læse fjenden og udstikke de langsigtede planer, var taktikerens opgave at fastslå, hvor slaget konkret skulle slås. Vi er klar over, at begreberne 'strategi' og 'taktik' i dag, når der overhovedet skelnes mellem dem, benyttes på flere forskellige måder, for eksempel til at indfange forskellen mellem kortsigtet og langsigtet planlægning eller forskellen mellem etiske og uetiske fremgangsmåder etc. Vi foregiver af samme grund ikke at angive begrebernes 'egentlige' betydning, men benytter dem til at begrebsliggøre stasislærens dobbelte funktion. Vi anvender 'strategisk' i betydningen at lægge en generel linje og 'taktisk' i betydningen at følge en konkret plan.

24 Vi har allerede i den første analyserunde, hvor vi gik i dybden med status translatio, været inde på denne strategis forskellige taktiske udtryk, selvom vi på det tidspunkt endnu ikke havde etableret den begrebslige ramme for inddelingen af analysen i et strategisk og et taktisk niveau.

modsætning til den betydning, som ellers er i omløb.²⁵ I meningsdannelsen om boligmarkedet bruges denne taktik til at vise, at forhold som umiddelbart peger i en retning – typisk mod et prisfald – i virkeligheden er udtryk for noget andet – en stabilisering, en udfladning eller lignende. Det sker som regel ved, at en række forhold præsenteres, og at det dernæst slås fast, hvordan de retteligt skal fortolkes som i dette eksempel:

Cheføkonom John Madsen fra Nykredit peger også på, at omsætningen er vigende, at udbudspriserne sættes ned mange steder, og at antallet af boliger til salg vokser. ”Boligmarkedet har lagt an til en blød landing. Vi kan nu se det længe ventede farttab” (BT, 181006A).

De tre forhold, der nævnes i eksemplet, fortolkes her ved hjælp af metaforerne om farttabet og den bløde landing; dermed afgrænses forholdene fra den definitoriske kategori, prisfald, man ellers kunne være tilbøjelig til at mene, at de tilhører.

Den anden taktik er opdelingen af en helhed i dens dele,²⁶ hvor man påpeger, at det ikke er hele boligmarkedet, men kun visse dele af det (områder/boligtyper), der påvirkes af prisfald eller andre tendenser:

Chefanalytiker Thomas Kyhl fra Nykredit er enig i, at pilen nu peger nedad, især når blikket rettes mod lejligheder i København, huse i Nordsjælland og andre dyre områder. ”Det er de steder, hvor priserne er steget mest de senere år, at de nu også falder mest. Så der er tale om en naturlig korrektion. Men på landsplan er der tale om nogenlunde uændrede priser,” siger Thomas Kyhl (BT, 210407).²⁷

Når denne taktik anvendes er målsætningen altså ikke som i den dissociative definition at ændre betydningen af de forhold, man definerer, men derimod at afgrænse forholdenes relevans. Her omdefineres i forhold til rækkevidden af de fænomener, man benævner, således at betegnelsen prisfald anerkendes, men det hævdes at det ikke er hele boligmarkedet, der er omfattet af denne definition.

Den tredje taktik er overtalelsesdefinitionen, hvor definitionsarbejdet bliver vurderende.²⁸ Her accepterer man både den gængse forståelse af de forhold, man omtaler, og man anerkender, at forholdene vedkommer hele feltet; på den baggrund argumenterer man for, at forholdene faktisk er ønskværdige. Dermed bliver det for eksempel muligt at argumentere for, at tidligere tiders prisstigninger var exceptionelle, mens den nuværende situation er normal: ”Afmætningen på boligmarkedet skyldes først og fremmest en normalisering efter en årrække med usædvanlig kraftige prisstigninger [...]’ siger han [cheføkonom Jacob Graven, Sydbank]” (JP,

25 Chaïm Perelman & Lucie Olbrechts-Tyteca, *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation* (University of Notre Dame Press, Notre Dame, 1969), side 444.

26 Perelman & Olbrechts-Tyteca, *The New Rhetoric*, side 234.

27 Anvendelsen af udtrykket ’naturlig korrektion’ i dette eksempel indikerer, at forskellige taktikker kan kombineres, idet dette udtryk både giver mindelser om den dissociative definition, vi tidligere har identificeret, og overtalelsesdefinitionen, som vi skal præsentere i det følgende. I tredje analyserunde vender vi tilbage til spørgsmålet om kombinationen af staserne, men fokuserer på kombinationen af strategier snarere end taktikker.

28 Jørgensen & Onsberg, *Praktisk argumentation*, side 41.

250407). Her er altså tale om en definition af værdien af de omtalte forhold, der samtidig tjener til at sætte forholdene ind et andet perspektiv end det, man ellers ville være tilbøjelig til at fortolke dem ud fra.

Opdelingen af status definitiva i en samlet strategisk funktion og en række argumentative taktikker muliggør en dybere forståelse af de forskelle og ligheder mellem konkrete ytringer, der gør sig gældende i meningsdannelsen om boligmarkedet. Den fulde analyse må naturligvis også undersøge relationen mellem de øvrige strategier og deres taktiske udmøntninger, men med analysen af status definitiva håber vi at have illustreret nytten i at anskue stasislæren som et redskab til niveaumæssig inddeling af stridsspørgsmål, der i sig selv opererer på flere niveauer. Desuden peger de tre definitionstaktikker, vi har påvist i denne analyse, på en vis sammenhæng mellem de forskellige staser. Således er den dissociative definition med dens fokus på betydningen af et forhold nært beslægtet med status conjecturas konstatering af, om forholdet overhovedet eksisterer. Overtalelsesdefinitionen er med sin værdidom tæt på at smelte sammen med status qualitas. Og opdelingen af en helhed i dens enkelte dele søger at sætte rammerne for diskussionen på en måde, der minder om status translatio i den brede forstand. På baggrund af disse indicier vil vi nu undersøge spørgsmålet om, hvordan stasislærens strategier egentlig forholder sig til hinanden.

Et statisk eller et dynamisk begreb? Stasislæren som argumentarsenal

Den dominerende klassiske opfattelse af relationen mellem staserne er, at der for hver sag er et centralt stridsspørgsmål, altså en stase, der dog kan rumme under-spørgsmål på andre niveauer og dermed trække på andre staser, som så vil være sekundære i forhold til sagens primære konflikt.²⁹ I modsætning til dette synspunkt taler man i dag ofte om praktisk argumentation som et dynamisk forløb og ser staserne som faser, sagen må bevæge sig igennem, før den kan finde sin endelige løsning.³⁰ Her er tale om et forløb, der i princippet tager udgangspunkt i den første stase og bevæger sig lineært igennem hvert led. I praksis behøver man godt nok ikke altid at begynde i status conjectura, og i løbet af argumentationen kan man være nødsaget til at bevæge sig frem og tilbage mellem de forskellige staser. Dynamikken har dog en særlig retning og en typisk rækkefølge, fordi den praktiske argumentations endemål er realiseringen af en anbefaling.

Også i arbejdet med at anvende stasislæren på apologien som genre finder man bevægelsen fra en statisk til en dynamisk opfattelse af staserne. Denne bevægelse finder man for eksempel i Kramer og Olsons studie af de forskellige strategier, Bill Clinton benyttede sig af i løbet af Monica Lewinsky-skandalen.³¹ Her anvendes de

29 Heath, "The Substructure of Stasis-theory...", side 122. Om end passagen ikke er lysende klar, nævner Cicero faktisk i *De Inventione* (I.X.14), at man til tider benytter flere staser på en gang. Hermed synes Cicero at foregribe den mulighed, vi vil udfolde i det følgende.

30 Jørgensen og Onsberg, *Praktisk argumentation*, side 37.

31 Michael R. Kramer og Kathryn M. Olson, "The Strategic Potential of Sequencing Apologia Stases: President Clinton's Self-Defence in the Monica Lewinsky Scandal", i: *Western Journal of Communication*, vol. 66 (2002).

klassiske staser som dynamiske størrelser. Og denne dynamik begrænser sig ikke til den lineære tankegang, der ligger i den praktiske argumentations fokus på den endelige anbefaling, men viser hvordan en retor i løbet af en offentlig meningsdannelsesproces kan springe fra en strategi til en anden efterhånden som nogle muligheder lukkes og andre åbnes.³²

Spørgsmålet om hvorvidt staserne skal opfattes som statiske kategorier eller dynamiske forløb kan knyttes til det genstandsfelt, man arbejder med. Når fokus er på den konkrete ytring, finder man ofte den opfattelse, at taleren må udvælge sig en strategi og holde sig til den. Altså betegner stasislæren de kategorier, man må vælge imellem, når man udformer sin ytring, og som kritikeren efterfølgende kan identificere i ytringen. Hvis man derimod ønsker at studere staserne på både ytrings- og debatniveau (hvorved man i øvrigt indfører endnu en niveaumæssig inddeling i stasislæren), bliver det imidlertid tydeligt, at meningsdannelsesprocesser gennemløber flere forskellige staser. Her kan man udpege en evolutionær bevægelse, hvor man bevæger sig kronologisk gennem hver enkelt stase, sådan som den praktiske argumentation ofte gør det, eller man kan som Kramer og Olson hævde dynamikkens mere springende natur, hvor stasernes rækkefølge vil være afhængig af den konkrete sag.

Vi tilslutter os det dynamiske syn på stasislæren, men mener at stasernes dynamik består i et kombinatorisk potentiale, snarere end i et evolutionært eller et springende udviklingsforløb. Det vil sige, at det ikke udelukkende er kontekstuelle forhold, der nødvendiggør anvendelsen af en og kun en stase i en given sammenhæng, men derimod op til retor at udvælge og eventuelt kombinere staserne. Der kan i forbindelse med et meningsdannelsesforløb være en tendens til, at de forskellige staser er dominerende på forskellige tidspunkter, men dette er i lige så høj grad udtryk for de involverede retorers valg som det er udtryk for situationelle krav. Retorerne kan til en hver tid vælge mellem staserne og desuden vælge at anvende flere af dem på en gang. Muligheden for at kombinere staserne gør sig således både gældende på debat- og ytringsniveauet: Med hensyn til debatten vil det sige, at flere staser kan optræde samtidig, men i forskellige ytringer. På ytringsniveauet betyder det, at flere staser kan optræde i en og samme ytring.

Den forståelse af stasislæren, vi argumenterer for, medfører, at grundopfattelsen af staserne som mere eller mindre eksklusive niveauer, man enten må lægge sig fast på eller gennemløbe i den ene eller anden rækkefølge, må skiftes ud. Vi mener, at staserne bedst kan forstås som et *arsenal* af strategier og taktikker, der i princippet altid er til rådighed. Det betyder ikke, at al tale om niveauer bør forstumme, men det er en afgørende pointe, at niveauerne ikke udelukker hinanden – tværtimod er de hinandens forudsætning. Således må man have en vis forståelse af, hvad 'det' er (status definitiva), for at kunne gøre sig nogen ide om, hvorvidt det er (status conjectura), og selve definitionen af sagen rummer ofte en vurdering (status qualitas), ligesom alle de tre øvrige staser forudsætter en forståelse af sagens ramme (status translatio). Niveauerne kan altså kombineres; der er ikke vandtætte skotter mellem

32 I den konkrete undersøgelse argumenteres der for, at Clinton først benyttede status conjectura, dernæst status translatio og status definitiva og endelig status qualitas.

dem, men derimod en livlig interaktion. Som arsenal har staserne en dynamisk karakter, der hverken på debat- eller ytringsniveaet primært viser sig ved, at staserne anvendes successivt, men snarere kommer til udtryk i den samtidige brug af flere staser.

Når stasernes dynamik knyttes til deres kombinatoriske potentiale fremhæves retors rolle som den der i forsøget på at påvirke meningsdannelsen vælger mellem staserne på det strategiske niveau og udformer ytringen på det taktiske niveau. Dermed bliver det kritikerens opgave at undersøge disse retoriske valg, og det tredje skridt i den retoriske kritik består i en fortolkning af sammenhænge mellem tekst og kontekst ud fra de involverede retorers valg af strategier og taktikker og kombinationer af disse. På baggrund af de tre trin – identifikation, analyse og fortolkning – kan den retoriske kritik afsluttes med en vurdering af, hvor hensigtsmæssig anvendelsen af staserne er i forhold til meningsdannelsen. I hvor høj grad har de involverede retorer succes med at skabe tilslutning til deres synspunkter via deres brug af staserne? Vi vil kort skitsere fortolkningen af, hvordan staserne kombineres i meningsdannelsen om boligmarkedet, og afslutningsvis vurdere, om de involverede retorer anvender staserne på en måde, der er hensigtsmæssig for dem.

I den tidsperiode, vi har undersøgt, er der på debatiniveaet visse tendenser til, at retoriske muligheder åbner og lukker sig efterhånden som situationen på boligmarkedet udvikler sig; det bliver for eksempel sværere og sværere helt at benægte, at et prisfald er på vej, hvorfor det også bliver mere og mere vanskeligt at anvende status conjectura i ren form. Denne stase forekommer imidlertid også sidst i forløbet, så selvom der er en tendens til, at staserne bruges forskelligt på forskellige tidspunkter, er der ikke tale om en evolutionær proces. Alle fire staser er principielt til rådighed hele tiden, og det er op til den enkelte retor at vurdere, hvilke strategier det vil være mest hensigtsmæssigt at benytte sig af på et givent tidspunkt.

Muligheden for at benytte de forskellige staser er ikke bare teoretisk, men giver sig praktisk udslag i, at en retor for eksempel kan benytte status definitiva til at forklare, at der ikke er tale om et egentligt prisfald, men en naturlig korrektion, i den samme periode som en anden benytter status qualitas til at hævde, at det prisfald, som han tager for givet, udgør en positiv udvikling, fordi det giver førstegangskøbere adgang til markedet.³³ Dette eksempel viser ikke bare, at forskellige retorer argumenterer ud fra hver sin stase; det viser også hvordan flere staser kan optræde i en og samme udtalelse. Den første udtalelse rummer både status conjectura, definitiva og qualitas, idet definitionen af, hvad et prisfald (ikke) er, skaber grundlag for at

33 Vi har bragt de to citater, der alluderes til, tidligere, men for en god ordens skyld gentages de her: "Chefanalytiker Thomas Kyhl fra Nykredit er enig i, at pilen nu peger nedad, især når blikket rettes mod lejligheder i København, huse i Nordsjælland og andre dyre områder. 'Det er de steder, hvor priserne er steget mest de senere år, at de nu også falder mest. Så der er tale om en naturlig korrektion. Men på landsplan er der tale om nogenlunde uændrede priser,' siger Thomas Kyhl" (BT, 210407). Og: "Grundlæggende ønsker vi, at førstegangskøberne kommer tilbage på ejerlejlighedsmarkedet, for det kan give en snedboldseffekt i positiv forstand over på markedet for enfamiliehuse, da sælgerne af ejerlejlighederne så køber et hus [...].' [siger] Niels H. Carstensen [kommunikationschef i Home]" (Bør, 040407).

hævde, at der altså ikke er et prisfald på boligmarkedet, men derimod en naturlig – og implicit positiv – udvikling. Status definitiva er den mest fremtrædende af de tre staser, der her kombineres, men status conjectura er argumentationens endemål og status qualitas benyttes til at støtte op om den faktuelle påstand. Det omvendte forhold gør sig gældende i den kombination mellem status conjectura, definitiva og qualitas, som den anden udtalelse er udtryk for. Status qualitas er i det tilfælde den mest fremtrædende strategi, men kan kun benyttes, fordi der bygges videre på en underliggende antagelse om, at der er et prisfald, som igen forudsætter enighed om, hvad et prisfald er. Når staserne kombineres, foregår det ofte sådan, at de bygger ovenpå hinanden, men der er ingen nødvendig rækkefølge i konstruktionen.

Når status translatio anvendes, er formålet som nævnt at ændre betingelserne for meningsdannelsen om boligmarkedet; denne strategi kan også kombineres med de øvrige. Status translatio kombineres med status definitiva, idet argumenter som, at sagen slet ikke drejer sig om boligpriser men om psykologi, er bygget op som en omdefinering, der går så radikalt til værks, at der bliver tale om en egentlig ændring af præmisserne for forståelse og fortolkning.³⁴ På samme måde kombineres status translatio og status qualitas, når der argumenteres for, at det vil være en fordel for alle parter, hvis man indsætter et langsigtet tidsperspektiv eller et bredt national-økonomisk fokus i stedet for et snævert blik på boligmarkedet her og nu.³⁵ Igen overføres sagen til en ny argumentativ ramme, indenfor hvilken det i dette tilfælde bliver muligt at argumentere for det positive i udviklingen.

De forskellige kombinationer af staserne, vi her har præsenteret, synes alle at have det samme sigte: At holde boligmarkedet i gang. At dette skulle være den bagvedliggende argumentation hænger fint sammen med, at de aktører, som kommer til orde i aviserne, typisk er repræsentanter for ejendomsmæglerne, bankerne og realkreditinstitutterne. Disse aktører er ikke alle lige involverede i boligmarkedet, men ingen af dem er uvildige observatører, og de har alle en interesse i at sikre markedets stabilitet. De søger derfor at præge meningsdannelsen således, at markedet fremstår som værende så sundt, at man trygt kan bevæge sig ind på det, uanset om man er køber eller sælger. I forhold til denne underliggende intention anvendes staserne til at bearbejde de tal og tendenser, der udgør de vigtigste situationelle fakto-

34 Som det sker i følgende citat, der er blevet analyseret ovenfor: ”Der er opstået en helt enorm eksponering af det her marked. Det er noget, som folk taler om over hækken og til familiefester, og derfor slår den psykologiske faktor mere igennem end tidligere. De meget forskellige udmeldinger om markedets udvikling, som vi har set i løbet af sommeren, gør køberne og især førstegangskøberne forvirrede og får dem til at slå bremsen i. Men køberne står klar i kulissen, og de skal nok komme ud på markedet igen,” siger Torben Jastram [konstitueret kommunikationschef i Home] (JP, 191006).

35 De to relevante citater er: ”Med et sådant fald havner vi blot tilbage ved husprinsniveauet fra første halvår af 2006 i Storkøbenhavn,” siger Christian Heinig [analytiker i Danske Bank], som også siger, at boligejerne traditionelt har tjent penge på at eje hus set over en længere årrække, uanset om de har købt dyrt eller billigt” (Bør, 130407). Og: ”Seniorøkonom i Jyske Bank Peter Skøttegaard Øemig mener også, der er udsigt til en mere moderat prisfest fremover. Renten er også steget. Men vi venter ikke prisfald. Så længe beskæftigelsen er høj, og dansk økonomi holder sig på sporet, er et solidt sikkerhedsnet spændt ud under boligmarkedet” (BT, 181006A).

rer. Efterhånden som tallene peger mere og mere entydigt mod en stagnation, bliver det retoriske arbejde mere intenst, og staserne kombineres flittigt i forsøget på at omdefinere, revurdere og omlægge tendenserne.

Vi fortolker altså de kombinationer af staserne, der anvendes i vores analysemateriale, som forsøg på at påvirke meningsdannelsen på en måde, der kan sikre/genoprette boligmarkedets velbefindende. Meningsdannelsen om boligmarkedet foregår ikke kun i aviserne, men også i tv's boligprogrammer som for eksempel "Hammerslag" eller "Liebhaverne",³⁶ i ejendomsmæglerens reklamer og andre publikationer som for eksempel *Boligavisen*,³⁷ og den foregår i frokostpausen, hen over hækken og hvor nuværende og potentielle boligejere ellers mødes. Det er altså kun en lille del af en vidt forgrenet meningsdannelseskæde, vi har undersøgt, men aviserne udgør alligevel et centralt led i kæden. Mange af de øvrige meningsdannelsesprocesser tager deres udgangspunkt i mediedækningen, og derfor er der stor sandsynlighed for, at det retoriske arbejde, der foregår i medierne, vil have indflydelse på meningsdannelsen som sådan. En fuldstændig vurdering af hensigtsmæssigheden og konsekvenserne af dette retoriske arbejde vil kræve både en dybere analyse af vores tekstmateriale og inddragelse af de øvrige dele af meningsdannelsesprocessen, men et tentativt bud kan alligevel gives ud fra vores analytiske skitser.

Vores analyse har resulteret i den opfattelse, at de forskellige udtalelser, der indgår i meningsdannelsen om boligmarkedet som den fremsættes i aviserne, alle har samme bagvedliggende intention. Hele argumentarsenalet – altså alle staserne og en række taktiske kombinationer af dem – anvendes til at forfægte det synspunkt, at markedet er sundt. Det betyder, at det i perioden oktober 2005-april 2007 var vanskeligt at anfægte markedets sundhed; lige meget hvilken indvending man måtte fremføre, er der i datamaterialet et modargument. Det særligt interessante er, at de forskellige argumenter i princippet burde udelukke hinanden, men i praksis ikke gør det. Således kan den samme retor argumentere for, at der ikke er et prisfald, at prisfaldet skal redefineres som noget andet (for eksempel en blød landing), at prisfald er en god ting, og at bolighandler i øvrigt ikke skal dikteres af priser. Godt nok vil man næppe finde alle fire staser benyttet så eksplicit – og i så eksplicit modsætning til hinanden – i en og samme ytring, men tendensen til, at der arbejdes med at imødekomme flere forskellige indvendinger på en gang, er tydelig. Vi må altså konkludere, at anvendelsen af staserne synes at være hensigtsmæssig i forhold til at etablere den opfattelse, at markedet er sundt. Om det så også har den ønskede effekt på markedet, altså om meningsdannelsen faktisk sikrer, at markedet holdes i gang og vedbliver at være/igen bliver sundt, er dog mere tvivlsomt. Man kan forestille sig, at meningsdannelsen har sagt net farten på markedets nedtur, men den har ikke standset den nedadgående bevægelse endelige vendt udviklingen.

36 I "Hammerslag" konkurrerer to hold af ejendomsmæglere om at gætte prisen på boliger, og "Liebhaverne" er et program, der følger salget af luksusboliger.

37 *Boligavisen* udgives af de danske ejendomsmæglere og indeholder artikler om emner, der er relaterede til boligmarkedet, for eksempel boligindretning og –istandsættelse, såvel som annoncer fra de forskellige mæglere.

Stasislærens kritiske potentiale

Vi håber at have demonstreret, om ikke udfoldet, stasislærens kritiske potentiale. Vi har givet både teoretiske begrundelser for og analytiske illustrationer af, hvordan man kan anvende stasislæren til retorisk kritik. Vi er klar over, at vi ikke har gennemført en sådan kritik af meningsdannelsen om boligmarkedet, men i stedet blot har givet en forsmag på, hvordan kritikken kan udføres, og hvad den kan resultere i. I forhold til meningsdannelsen om boligmarkedet forbliver det kritiske potentiale delvist uforløst; vi har vist hvordan staserne anvendes i udtalelser om markedsudviklingen, og vi har som afslutning på den analytiske skitse fremsat den hypotese, at de retoriske strategier og taktikker er medbestemmende for markedets udvikling. Meningsdannelsen reagerer ikke blot på økonomiske tendenser, men er konstitutiv for relationen mellem udbud og efterspørgsel – der er en tæt sammenhæng mellem markedsøkonomi og meningsdannelse.³⁸

Det teoretiske argument for stasislærens kritiske potentiale er mere veludviklet: vi har argumenteret for, at de klassiske definitioner af alle fire staser fortsat er relevante, om end den fjerde stase må udvides fra kun at gælde sagens ydre fysiske rammer til også at inkludere meningsdannelsens indre argumentative linjer. Vi har diskuteret den klassiske forståelse af staserne som både et afklarende og produktivt redskab. I den forbindelse har vi argumenteret for, at stasislærens to niveauer kan indfanges ved at skelne mellem strategi og taktik, ligesom vi har påpeget, at både det strategiske og det taktiske niveau kan anvendes, når man flytter fokus fra skabelsen af ytringer til analysen af dem. Endelig har vi fremført, at stasislæren må gennemgå en større forandring, når man går fra den klassiske lære om udarbejdelse af konkrete ytringer til den retoriske kritik af meningsdannelsesprocesser. I denne nye sammenhæng må staserne forstås som en dynamisk udvikling snarere end som et konkret valg. Imidlertid kan vi også her lære noget af den klassiske forestilling om, at den enkelte retor træffer sine strategiske og taktiske valg. Vi mener nemlig ikke, at den dynamiske forståelse af staserne bør føre til et syn på meningsdannelsesprocessen, der stipulerer, at kun den ene eller anden stase kan anvendes på et givent tidspunkt. Tværtimod er alle staserne i princippet altid til rådighed som et arsenal, hvorfra retor vælger sine strategier og taktikker og dermed skaber sit bidrag til den samlede meningsdannelsesproces. Dermed må man forstå meningsdannelsesprocessen ud fra de kombinationer af staserne, der anvendes i konkrete ytringer, og den retoriske kritik må arbejde sig ud ad fra ytrings- til debatniveauet. De tre analytiske skridt, vi har skitseret i denne artikel, fokuserer på konkrete ytringer, men på grundlag af analysen kan der gives en samlet kritik af den meningsdannelsesproces, som de analyserede ytringer indgår i.

38 Vi håber at kunne udvikle denne hypotese i et kommende projekt og vil gerne benytte lejligheden til at invitere interesserede læsere til at deltage i det videre arbejde.

Litteratur

- Andersen, Øivind. *I retorikkens hage*. Universitetsforlaget AS, Oslo, 1995.
- Braet, Antoine. "The Classical Doctrine of Status and the Rhetorical Theory of Argumentation", i: *Philosophy and Rhetoric*, vol. 20, nr. 2 (1987), side 79-93.
- Cappella, Joseph N. og Kathleen Hall Jamieson. *Spiral of Cynicism. The Press and the Public Good*. Oxford University Press, New York, 1997.
- Carter, Michael. "Stasis and Kairos: Principles of Social Construction in Classical Rhetoric", i *Rhetoric Review*, vol. 7, nr. 1 (1988), side 97-112.
- Cicero. *De Oratore. Retoriske Skrifter I*. Syddansk Universitetsforlag, Odense, 2003.
- Cicero. *Orator. Retoriske Skrifter II & III*. Syddansk Universitetsforlag, Odense, 2003.
- Cicero. *De Inventione*. The Loeb Classical Library. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993.
- Cicero. *Topica*. The Loeb Classical Library. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993.
- [Cicero] *Retorik til Herennius*. Gyldendal, København, 1998.
- Conley, Thomas M. *Rhetoric in the European Tradition*. The University of Chicago Press, Chicago, 1990.
- Fafner, Jørgen. *Tanke og tale. Den retoriske tradition i Vesteuropa*. C.A. Reitzels Forlag, København, 1982.
- Fahnestock, Jeanne og Marie Secor. "The Stases in Scientific and Literary Argument", i: *Written Communication*, vol. 5, nr. 4 (1988), side 427-433.
- Fulkerson, Richard. *Teaching the Argument in Writing*. National Council of Teachers of English, Urbana, 1996.
- Gross, Alan G. "Why Hermagoras Still Matters: The Fourth Stasis and Interdisciplinarity". i: *Rhetoric Review*, vol. 23 (2004), side 141-155.
- Heath, Malcolm. "The Substructure of Stasis-theory from Hermagoras to Hermogenes", i: *Classical Quarterly*, vol. 44 (1994), side 114-129.
- Hohmann, Hanns. "Stasis." i: Sloane, Thomas O. (red.) *Encyclopedia of Rhetoric*. Oxford University Press, New York, 2001, side 741-745.
- Hohmann, Hanns. "The Dynamics of Stasis: Classical Rhetorical Theory and Modern Legal Argumentation", i: *The American Journal of Jurisprudence*, vol. 34 (1989), side 171-197.
- Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg. *Praktisk argumentation*. Teknisk Forlag A/S, Viby J., 1987.
- Kramer, Michael R. og Kathryn M. Olson. "The Strategic Potential of Sequencing Apologia Stases: President Clinton's Self-Defense in the Monica Lewinsky Scandal", i: *Western Journal of Communication*, vol. 66 (2002), side 347-368.
- Lindqvist, Janne. "Vad gäller saken? Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys", i: *Rhetorica Scandinavica*, 33 (2005), side 33-44.
- Nadeau, Ray. "Hermogenes' On Stases: A Translation with an Introduction and Notes", i: *Speech Monographs*, vol. 31, nr. 4 (1964), side 361-424.
- Perelman, Chaim og Lucie Olbrechts-Tyteca. *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, 1969.
- Quintilian. *Institutio Oratoria*. The Loeb Classical Library. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1969.
- Ware, B. L. og Will A. Linkugel. "They Spoke in Defence of Themselves", i: *The Quarterly Journal of Speech*, vol. 59 (1973), side 184-194.

Appendiks 1: Citerede avisartikler i kronologisk orden

- BT, 251005: Olsen, Lars (2005): "Økonomisk jubel over himmelstormende boligpriser." Berlingske Tidende, sektion 3, s. 4.
- BT, 220406: Ostrynski, Nathalie og Jakob Risom (2006): "Stigende boligpriser overrasker eksperter." Berlingske Tidende, sektion 3, s. 4.
- JB, 220406: Andersen, Lene (2006): "Bankchef advarer husejere." Jyllands-Posten, erhvervssektionen, s. 1.

- BT, 181006: Skovgaard, Lars Erik (2006): "6.000 kr. om dagen til boligejere." Berlingske Tidende, sektion 1, s. 1.
- BT, 181006A: Skovgaard, Lars Erik (2006): "Boligfesten lakker mod enden." Berlingske Tidende, sektion 3, s. 6.
- JP, 191006: Worm, Nikolaj (2006): "Boligfesten flader ud." Jyllands-Posten, JP Århus, s. 3.
- Bør, 040407: Nielsen, Jacob Thiel (2007): "Boligkøbere har det lettere." Børsen, Privat-Bolig, s. 4.
- JP, 080407: Olesen, Henrik Vinther (2007): "Danskerne tror på stabile eller stigende huspriser." Jyllands-Posten, sektion 1, side 3.
- BT, 210407: Skovgaard, Lars Erik (2007): "Prisfald på mange boliger." Berlingske Tidende, sektion 3, s. 7.
- JP, 210407: Halskov, Kristian (2007): "Fast bund under huspriserne." Jyllands-Posten, Erhverv og Økonomi, s. 5.
- BT, 250407: Skovgaard, Lars Erik og Laurits Harmer Lassen (2007): "Yderligere prisfald på vej i København." Berlingske Tidende, sektion 3, s. 7.